

SPREKEND

Acteur en theatermaker Bright O. Richards (45) was een ster in Liberia en begon in Nederland opnieuw. Naast zijn acteerwerk probeert hij jonge, uitgeprocedeerde asielzoekers regie over hun leven te geven. „Toneel is altijd mijn therapie geweest.”

Tekst **Brigit Kooijman** Foto **Andreas Terlaak**

Je hebt nodig dat iemand ziet wie je echt bent

Klompen

„Mijn eerste drie jaar in Nederland stond ik bekend als de neger op klompen. Ik had van die kleurige, met tulpen en molentjes beschilderde toeristenklompen gekocht, en droeg ze elke dag. Overal ging ik ermee naar toe, naar de markt, naar het gemeentehuis. Dat soort dingen deed ik, ik dacht daar toen niet over na. Ik was acteur, creatief, een beetje gek. Nu denk ik: ik miste mijn publiek. In Liberia had ik vanaf mijn twaalfde toneel gespeeld, altijd keken mensen naar me. In Nederland was ik niemand, kende ik niemand. Door die klompen werd ik gezien. Mensen spraken mij aan, ik had altijd gesprekken. En altijd hoorde iedereen mij aankomen.”

Nieuw leven

„Bij mijn vlucht uit Liberia in 1990, tijdens de burgeroorlog, namen rebellen mijn tas in beslag. Alles mochten ze hebben, maar niet de videobanden van een nieuwe, nog niet uitgezonden tv-serie die ik geregisseerd en geproduceerd had en waarin ik ook zelf speelde. Waar in de wereld ik ook terecht zou komen, die banden had ik nodig om te kunnen laten zien dat ik iemand was, en dat ik iets kon. Ik had ze nodig om een nieuw leven te kunnen beginnen. Ik ging op weg naar het kamp van de rebellen om ze terug te eisen. VN-soldaten hielden mij tegen, gelukkig, anders was ik waarschijnlijk dood geweest.”

AK47

„Tot dan toe had mijn acteurschap me juist steeds beschermd. In Liberia stonden allerlei groepen elkaar naar het leven, iedereen kon je vijand zijn als je over straat liep. Maar door mijn rol van Johnny in *Johnny just come*, een populaire tv-serie, was ik neutraal als het ware. Ook buiten de set was ik Johnny, niemand noemde me Bright. Toen de situatie nijpender werd, moest ik vaak lange tochten maken, op zoek naar eten. Eén keer werd ik tegengehouden door een rebel van het leger van Charles Taylor, hij richtte zijn AK47 op me en was duidelijk van plan om me te vermoorden, tot een oude man op ons afkwam en riep: ‘Hé, ik ken jou! Jij bent toch Johnny?’ En tegen die rebel riep hij: ‘Laat die jongen gaan.’ En dat deed hij.”

Duizend man

„Tot 1990 hadden mijn familie en ik een betrekkelijk goed leven in Monrovia, ondanks de dictatuur. Met mijn moeder, oma en een heleboel broers en zusjes, neefjes en nichtjes woonden we in een groot huis. Mijn vader heb ik nauwelijks gekend, hij overleed toen ik nog klein was. Mijn moeder was zakenvrouw en moest hard werken om ons te onderhouden, ze was vaak weg. Maar ik kon het goed vinden met mijn oma, ze had een geweldig gevoel voor humor. Met die grote *extended family* lachten en discussieerden we, ik was gek op debatteren. De tante van een buurjongen leidde een kindertoneelgroep, daar sloot ik me bij aan. Al snel mocht ik hoofdrollen spelen en zelf toneelstukken bedenken. We traden op in kerken en in de openlucht; soms was er wel duizend man publiek. Na de middelbare school richtte ik mijn eigen gezelschap op. Toen kwam de burgeroorlog.”

Windvlaag

„Veel vrienden met wie ik uit Afrika gevlucht ben, belandden in de drugswereld of in de vrouwenhandel. Eentje heeft zelfmoord gepleegd. Als acteur kon ik mijn pijn kanaliseren, toneel is altijd mijn therapie geweest. De personages die je speelt, worstelen met hetzelfde probleem: ze zijn door het leven getekend, maar ze moeten door. Acteren helpt om je gevoel te vinden. Bij de auditie voor de toneelschool in Arnhem ervaarde ik dat heel sterk. Ze vroegen me om een improvisatieoefening te doen aan de hand van een verdrietige of pijnlijke herinnering. Welke moest ik kiezen? Het waren er zoveel. Tot ineens, als een windvlaag, de dood van mijn zusje weer mijn hoofd binnenkwam. Al die jaren had ik dat verdrongen. Ze

was vijftien, een heel leuke, gezellige meid. Bij de buren had ze gras gegeten, vanwege de honger. Daar bleek gif in te zitten. Ineens zag ik haar weer voor me, huilend van de buikpijn. Zo liet ik haar achter toen ik de deur uit ging op zoek naar eten. Bij mijn thuiskomst was ze dood. In *As I left my father's house*, een theatervoorstelling die ik heb gemaakt over mijn vlucht, vertel ik over mijn zusje. Tijdens die auditie vond ik de woorden nog niet. Ik heb gedanst.”

Depressie

„Na de toneelschool werd ik depressief. Ik voelde dat ik niet langer kon vluchten voor de pijn en ruimte moest geven aan de donkerte. Veel slapen en veel schrijven, stapels dagboeken heb ik volgeschreven. Dat deed ik drie dagen per week, twee dagen per week werkte ik als trainer voor organisatie-adviesbureaus. Net als in een toneelstuk: ik trok mijn pak aan, stapte de deur uit en meteen zat ik in mijn rol van adviseur. Het moest om mijn huur en mijn boterham te kunnen betalen, maar het was ook prettig, omdat het dan even niet meer om mij draaide. Jarenlang heb ik dat werk gedaan naast het acteren. Meestal werd mijn hulp ingeroepen bij een reorganisatie, als er medewerkers uit moesten. Die mensen gingen hun baan kwijtraken, misschien hun huis of op zijn minst hun tweede huisje in Frankrijk. Daardoor kon ik mijn eigen problemen beter relativeren: ik zag dat overleven iets algemeen menselijks was.”

Offerrituelen

„Elementen uit mijn leven gebruikte ik om de mensen die weg moesten bij de organisatie te helpen met het maken van een nieuw begin. Ik legde de relatie met vluchten; vluchtelingen moeten ook een nieuwe rol aannemen. Om ruimte te creëren voor iets nieuws, moeten mensen hun emoties kunnen uiten van verdriet en woede. Ik liet ze dansen en zingen, offerrituelen en initiatierites uitvoeren. Dat was ook om mezelf te onderscheiden van mijn concurrenten. Ik was me ervan bewust dat mijn West-Afrikaanse afkomst een van mijn *unique selling points* was.”

Kracht

„Op een dag kreeg ik het verzoek om jonge, uitgeprocedeerde asielzoekers een ondernemerstraining te geven. Er ontstond meteen een band, ze zagen mij als een broer of vriend. Op mijn beurt zag ik hun kracht, je bereikt Europa niet als je niet sterk bent. Ook zag ik wat ze nodig hadden: mensen die hen zien zoals ze werkelijk zijn, niet als een juridische entiteit. Hoe kon ik ervoor zorgen dat ze de juiste mensen ontmoetten, zodat ze verder konden met hun leven? Dat was de vraag die mij sindsdien bezighield, en waaruit de stichting New Dutch Connections is ontstaan. Ik praat altijd eerst met de jongeren, zorg dat ze de soms vreselijke dingen die ze hebben meegeemaakt op een goede manier kwijt kunnen. Daarna gaan we in kaart brengen wat hun toekomstmogelijkheden zijn en proberen we een netwerk om hen heen te bouwen van mensen die iets voor hen kunnen betekenen. Een meisje in Amersfoort, afkomstig uit Armenië en uitgeprocedeed, heeft via onze coach financiering gekregen om in afwachting van haar uitzetting een opleiding voor visagiste te doen. Zo zijn er veel voorbeelden. Het geeft mij kracht dat ook anderen de mogelijkheden van deze jongeren zien.”

Heimwee

„Mijn leven is hier, mijn verantwoordelijkheid ligt hier, bij mijn gezin en de jonge asielzoekers. Heimwee heb ik nog weleens naar dat grote huis in Monrovia waar iedereen samenleefde. Heel veel van mijn familieleden en vrienden zijn dood. Zij die nog leven wonen verspreid over de wereld. De meeste zijn zo getekend dat contact niet goed mogelijk is.”

De stichting New Dutch Connections won deze maand een Appeltje van Oranje van het Oranje Fonds: een bronzen beeldje en 15.000 euro.